

Проф. др СВЕТЛАНА ТОМИН
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност
Др Зорана Ђинђића 2, Нови Сад
Е-адреса: svetlana.tomin@ff.uns.ac.rs

СТАРОЗАВЕТНИ МОТИВИ У СПИСИМА О СРЕМСКИМ БРАНКОВИЋИМА

САЖЕТАК: У пролошким житијима и службама, култним списима посвећеним сремским Бранковићима – деспоту Стефану Бранковићу, деспотици Ангелини и њиховим синовима деспоту Јовану и владици Максиму – присутни су мотиви о Србима као Новом Израиљу, достизању Вишњег Јерусалима и Горњег Сиона, уз помињања старозаветних личности и догађаја. У угледању на старозаветне мотиве нарочито је изражен мотив играња пред моштима, који своју праслику има у Давидовом игрању пред ковчегом завета. Поређењем са текстовима посвећеним Немањићима и Лазаревићима утврђено је да су се непознати састављачи култних списа о сремским Бранковићима снажно ослањали на наслеђену књижевну традицију. Потврдило се да је свест о духовном јединству, кроз надовезивање на период Немањића и Лазаревића и наглашено неговање континуитета, било у основи идеолошког програма сремских Бранковића.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: сремски Бранковићи, Нови Израиљ, Нови Јерусалим, мотив играња пред моштима.

Култни списи настали за прослављање сремских Бранковића написани су у најбољој традицији средњовековних списа и представљају највреднији плод стваралаштва подунавске књижевности, која се развијала у крајевима северно од Саве и Дунава. Као почетак подунавске књижевности Ђорђе Сп. Радојичић означио је 1404/5. годину, када је поп Никодим Грчић преписао једно *Јеванђеље*, „на Угрскеј земљи”, како је навео у запису.

Иако изван територије тадашње српске државе, ова књижевност програмски је неговала културна настојања из доба Немањића и Лазаревића. То се види не само у тематици него и у избору поетских слика, мотива и израза. Реч је о пролошким житијима и службама светим сремским Бранковићима – деспоту Стефану Бранковићу, деспотици Ангелини и њиховим синовима деспоту Јовану и владици Максиму. У текстовима за њихово штовање, који су већином настали крајем XV и у првој четвртини XVI века, присутни су мотиви о Србима као Новом Израиљу, достизању Вишњег Јерусалима и Горњег Сиона, уз помињања старозаветних личности и догађаја.

Познато је да су личности и теме из *Светиој њисма* у великој мери присутне у средњовековним текстовима, као и да је поређење са њима представљало вредносни узор и образац понашања. Најчешће помињане паралеле и представе у многобројним службама и житијима сведоче о систему веровања, идејним преокупацијама и снажној утемељености на библијском ауторитету. Притом су присутнија поређења са ликовима из Старог завета него са оним из Новог завета, те су Аврам, Мојсије, Јаков, Јосиф, Давид, Соломон или Јов више пута узимани као прототип за неку личност из српске историје. У позивању на Стари завет архимандрит Тихон уочио је алегорије које представљају поједине владарске особине, тако да је Јаков вођа Израиља, Јосиф богоизабрани праведник, Давид миропомазани тријумфатор над јачим непријатељем, Мојсије богонадахнути племенски поглавар, Исус Навин ратник освајач.

Поређење са старозаветним личностима могућно је прати-ти од Светог Саве, за кога, у *Житију*, његов отац „постаде други Авраам странопримац”, као и у *Служби*: „У животу, блажени, поживев као други Авраам”. Стефан Немања је, „од тренутка када се определио за монашки живот па до смрти, имао особине искључиво старозаветних патријараха и царева: гостољубивост и веру Аврамову, жељу Илијину за узлет у небо, Јосифову добру нарав, Соломонову премудрост, Давидову кроткост, на Светој Гори добио је Божију благодат као Мојсије на Синају, а синови

су му пренели мошти у Србију као синови Јаковљеви очево тело у обећану земљу”.¹

Свети Сава упоређен је са Мојсијем, што је нарочито упечатљиво описао Доментијан, у епизоди о одметнику Стрезу: „И тако отиде од њега победивши га силом Божјом, као што раније Мојсије, велики боговидац, победи безбожнога Амалика”. Доментијанова *Похвала њреосвећеноја ейискоја боіоносноја Саве* сва је у истицању паралела између Светог Саве и Мојсија, при чему се Свети Сава назива богоносац, а Мојсије боговидац: „А овај други боговидац постаде, и удостоји се видети не само леђа Божија, но се удостоји благошћу дарованом му с висине да служи самоме Господу преподобијем и правдом пред њим све дане живота свога”.

Опис предсмртне посете коју је архиепископ Арсеније имао у лику тројице младића подсећа на библијску слику гостољубља Аврамовог из *Прве књије Мојсијеве* (18, 2–8). Краља Драгутина архиепископ Данило Други назвао је „Аврамом праведним и гостољубивим”, а краља Милутина и Стефана Дечанског упоредио је са Давидом и Авесаломом.

Данилов ученик у *Житију краља Сїефана Дечанској* наглашавао је његову сличност са Давидом. У *Речи уз Законик* цар Душан пореди се са Прекрасним Јосифом, који је милошћу Божијом пребродио искушења и постао „владарем многим народима и целој власти Фараоновој и свему Египту, таквим истим начином, по својој милости, и мене премести од краљевства на православно царство”.

Тама у којој се нашао ослепљени Стефан Дечански упоређена је са тамом јаме у коју је био бачен Јосиф. Као оличење неправедног страдања Дечански је представљен и у *Дечанској хрисовуљи*, где „узимајући за сопствену старозаветну префигурацију лик праведног Јосифа, он брижљиво гради елементе сличности”.² Григорије Цамблак је указао и на сличност Дечанског са Исаком, због послушности, као и са Јаковом, и то у тренутку кад је краљ изабрао место за зидање Дечана, као и са Јовом, Исусом Навином, Давидом и Соломоном.

¹ Ђурић 1983: 120.

² Марјановић-Душанић 2007: 240.

Мотив тројице младића у ужареној пећи из *Књије пророка Данила* везује се за српске средњовековне личности, не само владаре него и црквене великодостојнике. Како је учила Наташа Половина, присутан је у *Житију краљице Јелене* архиепископа Данила Другог, *Житију архиепископа Данила Другог* од Даниловог Ученика, *Житију Светог патријарха Јефрема* Марка Пећког, *Житију светог Стефана Лазаревића* Константина Филозофа, као и у *Улијарској повељи*.

Да је старозаветни оквир био изражен и у текстовима везаним за Лазаревиће види се код патријарха Данила III, у *Слову о Светом кнезу Лазару* из 1392/93, једном од култних списа за штовање новог светитеља:

„А велики кнез Лазар виде себе самодршцем српских земаља, и као што некада по великом Мојсију Исус Навин постаде наследник и начелник јеврејског народа, тако и овај после великих и побожних краљева и царева назва се наследником и владарем свих Србаља”.

У Лазаревој молитви пред битку изражена је паралела са пророком Јеремијом:

„По Јеремији, плачући усплака у ноћи”.

Она је изражена и у опису плача кнегиње Милице приликом дочека Лазаревих моштију у Раваници:

„Авај мени, шта ми би?

Изненада љути мач прође кроз душу моју.

Ово ли је попут Јеремије што ми дође?”;

„Ту се видела жалост, беда, плач и риданје свуда неутешно, као што Јеремија слично плакаше и туговаше за Јерусалимом, а бројни непријатељи бише га по глави оскрбљујући га. И узе се од кћери Сионових сва лепота”.

Победа над надмоћнијим противником исказана је старозаветним мотивом, борбом Давида против Голијата, у *Другом канону Светоме* Непознатог Раваничанина:

„Беснећег Турчина кад виде

где с мноштвом незнабожаца против тебе долази,

давидски, Лазаре, на борење с њим изашао јеси

и као онога другог Голијата победио јеси”.

Константин Филозоф наводи да је Стефан Лазаревић по храбрости и вери био сличан Исусу Навину, поредећи га, такође, и са Мојсијем, Давидом и Соломоном.

Примећено је да су писци XIV и XV века истицали да су њихови јунаци у врлинама надишли своје библијске узор. Према архиепископу Данилу Другом, Свети Сава превазилазио је у боговиђењу старозаветне пророке и праоце – Исаију, Језекиља, Данила, Навукодоносора, Аврама, Јакова и Мојсија. Према Григорију Цамблаку Стефан Дечански био је мудрији од Соломона, јер није постао „роб женским сластима”, а због мука које је претрпео и због тога што је био крштен, постао је већи ревнитељ Бога него и сам цар Давид. Тело Дечанског упоредио је са старозаветним таблицама, сматрајући га светијим: „И тако свештеним архијерејским рукама би изнесен и положен у ковчег, **светије и часније дело од оних заветних таблица**, да сви виде и да се клањају, а онима који са вером долазе, да даје исцељење разних болести”.

Познато је да су култни списи посвећени сремским Бранковићима написани у традицији епохе Немањића, као што су у тој традицији биле и државне и верске мисли последњих деспота.

Попут Стефана Дечанског, који је због свог страдања упоређен са Јовом, и за Стефана Бранковића се у *Служби Светиом десјоју Сѣефану Бранковићу*, коју је саставио неки Непознати Купиновљанин, каже:

„У тамницу затваран од непријатеља,
од својих завишћу праћен уместо смиловањем,
због њих и то трпиш,
из отачаства изгнан
и тамо од свих страдаш
и други Јов у свему јавио си се”;
„Јер трпљење Јовљево стекавши
и целомудрије Јосифово
и кротост Давидову,
древне и нове добродетељи спојивши”.

Свакако да се поређење Стефана Бранковића са Јовом наметнуло због тегобног живота слепог деспота. Ослепљен од Турака у младости, заједно са братом Гргуром, потом лишен и државе и имања свога оца, провео је живот у туђини, у изгнанству. Умро је у Италији 1476, мошти су му пренете у Срем, где су почивале у Крушедолу све до 1716. године, када су их спалили Турци.

Старијем сину деспота Стефана Бранковића, Георгију, потоњем владици Максиму, Непознати Крушедолац саставио је *Службу*, највероватније тридесетих година XVI века. Упоредио је Максима са Јосифом, због детињства и младости, које је провео у туђини:

„Јосифу подражавајући прекрасно међу
Иноплеменицима”.

Поред Јосифа, истакнута је сличност владике Максима са Давидом, Аврамом и Јовом:

„Целомудрије Јосифово стекавши, светитељу
и кротост Давидову
Јосиф цвет девства сачува
и царства удостоји се,
Давид, пак, Голијата убив
помазаник светли јави се,
а ти, преподобни, у свему искушан бивши,
крепошћу постојаног ти духа
неповређен остао јеси”.

Долазак деспота Георгија, његовог брата Јована и мајке Ангелине у Срем, Непознати Крушедолац изражава поређењем:

„С породицом тебе Бог пресељава
у земљу људи твојих,
као Авраама негда у земљу обећану”.

Након што помиње период изгнанства у Влашкој и боравак монахиње Ангелине и владике Максима код војводе Радула, указује на сличност са Јовом:

„Господ даде, Господ узео,
по Јову Бога благодарећи говораше”.

У *Пролошком жиџију Свѣѣ мајке Анѣлине* Непознати писац истакао је старозаветну паралелу – као што је Ана родила пророка Самуила, тако је и Ангелина родила Максима, новог Самуила. Нагласио је и Ангелинину оданост породици и пожртвованост – она је, уосталом, пуних шеснаест година делила са Стефаном добро и зло, више зло него добро, како је то уочио Димитрије Богдановић. Ангелинин животни став најбоље се одсликава у њеном понашању након Стефанове смрти – са собом је стално носила његове мошти, најпре у Срем, где је дошла на позив мађарског краља 1486. године, затим у изгнанство у Влашку, потом поново у Срем, када их је положила у новоподигнути манастир Крушедол. Брижљиво је неговала традицију породице Бранковић – са синовима је издавала повеље светогорским манастирима и наставила да их помаже, баш као и Стефанови преци.

Поред поређења са старозаветним личностима у списима о сремским Бранковићима присутна је идеја Новог Израиља.

Да позивања на Стари завет откривају посебну димензију текстова, почев од оних посвећених Стефану Немањи, види се у његовом обраћању сину и наследнику Стефану: „Чедо моје љубљено, напасај Израил овај мој, и пази на њега, водећи га као јагње Јосиф”. Најважнија идеја која се тиче Немањиног владарског живота, дакле, јесте да је његов народ схваћен као Нови Израил. Стефан Немања својим подвигом је „заслужио да се назове другим Јаковљевим именом, новим Израилџом. Преко њега, благословом Божјим, синови његови ’бише названи од бога нови Израилђани’, а народ, ’због његове велике смерности и богољубља’, ’избрањем Божјим”³.

Као код Светог Саве, и код Доментијана изражено је „веровање да је Немања други или нови Израил, а да су Срби нови Израилђци, изабрани народ под вишњом заштитом”. Доментијан је старозаветне праслике пренео на прве Немањиће, тако да српска држава и њени становници личе на стари Израил. Срби су, по њему, као и стари Јудејци, били идеални народ, предвођен богомданим вођама.

³ Ђурић 1983: 121.

И Свети Сава привео је Богу свој народ, други Израиљ: „Овај други Израиљ Богом подигнут приведе Господу нов народ”. Још као млад светогорски монах, Свети Сава позива свог оца да му се придружи, дакле да следи Јаковљев пример „да у теби Бог прослави своја чудеса, и назваћеш се други и нови Израиљ”. Када Немања дође у велики центар православља, из њега ће да прорасте Нови Израиљ, а његов народ постаће избрани народ.

Свети Сава пренос моштију свог оца из Хиландара у Студеницу упоредио је са Јосифовим преносом старозаветног Јакова, чиме је славље поводом дочека Симеонових моштију добило посебну идеолошку димензију. Према Теодосију, Срби су чак превазишли свој праузор, јер „диван беше видети од Бога људима, а мислим и анђелима, пренос светих моштију овога преподобнога оца нашега, **дивнији од преноса старога Израиља**, јер не беше из ропства египатског [...] него беше ношен из Свете Горе и од светих мужева”. Теодосије наводи како је у Студеници, из фреске са Немањиним ликом, почело да тече миро: „На удивљење и утеху благопокорним људима, деци његовој и народу његову, новом Израиљу, учини својом силом да и ова од сухога креча миром извире [...]”.

Сврха ових описа јесте да се Србија и њени владари представе као историјски одраз старозаветне судбине Израиљаца. Идеја о Новом Израиљу, другим Израиљћанима и изабраном народу, којом је исказано „суштинско схватање српске политичке и културне идеологије”⁴, дакле, може да се прати почев од Светог Симеона и Светог Саве.

И идеја Вишњег Јерусалима има своју дугу путању, од првих Немањића све до сремских Бранковића. Како је навела Смиља Марјановић Душанић, Стефан Немања је изградио Хиландар као Нови Сион српског отачаства, а не мање значајно било је и подизање Студенице као мермерне „српске скиније”, симболичног Вишњег Јерусалима његовог отачаства. Према Светом Сави и Стефану Првовенчаном, мошти Светог Симеона јесу „’тврди

⁴ Ђурић 1983: 129.

град отачаства, његово сакрално утемељење успостављено у Студеници као 'Вишњем Јерусалиму'⁵.

У списима о кнезу Лазару „тема мученичке смрти у косовским списима уздигнута је до мотива победе смрти и стицања небеског царства. Лазар и ратници као 'подражатељи' Христу својом погибијом и страдањем побеђују смрт, а сам посечени кнез приводи 'велики сабор мученика Христу Богу своме у Вишњи Јерусалим као некада Исус Навин људе Божије у земљу обећану'⁶.

У *Слову о кнезу Лазару* Раваничанин Трећи „косовску катастрофу поставља по значају на ниво библијске катастрофе, опсаду српских земаља у исту раван са опсадом Јерусалима. Имајући такво схватање, о догађајима који су се збили проговара библијским језиком, тумачи их већ познатим старозавјетним текстом. Прави се паралела између Израиља, од Бога изабраног народа, и српског народа. О интензитету осјећања која превладавају довољно је напоменути да се српски народ поистовјеђује са Изабраним народом, разрушење српских земаља са разрушењем ни мање ни више до самог Јерусалима и јерусалимског храма'⁷. Суштина је, дакле, да се преко страдања и жртвовања повезују историја српског и јеврејског народа, а битка се представља као потврда „истинитости библијских казивања, као оприсутњење библијских догађаја'⁸.

У списима о сремским Бранковићима јављају се, као и у онима о Светом Симеону, Светом Сави и кнезу Лазару, мотиви о Србима као Новом Израиљу, достизању Вишњег Јерусалима и Горњег Сиона.

„Јерусалим представља фундаментални топос средњовековне цивилизације, топос спрам кога се средњовековни човек одређује а његов свет, како духовно тако и просторно, оријентише и дефинише."⁹ Према Јелени Ердељан, у средњовековној

⁵ Марјановић-Душанић 2007: 116–117.

⁶ Трифуновић 1981: 137.

⁷ Дојчиновић 2011: 91.

⁸ Дојчиновић 2011: 89.

⁹ Ердељан 2013: 9.

хришћанској култури појам Јерусалима као богомизабраног и богомчуваног града и као места и залога повезаности Бога и Изабраног народа представља оличење свих највиших врлина и отеловљење идеала сједињавања земље и неба. Идеја о божанској изабраности Јерусалима као дома Господњег, божанске заштите и изливања благослова по промисли Божијој налази се у основи новог политичког и религиозног статуса Јерусалима и будућих есхатолошких схватања идеје Јерусалима, како код Јевреја тако и касније, у Новом Израилу, у хришћанској икумени.

Писци XIII и XIV века своју државу видели су као обећану земљу, њене становнике као избрани народ Божји, престоницу као идеални град, што је нарочито дошло до изражаја касније, код Константина Филозофа у *Житију десјоџа Сѣефана Лазаревића*. За њега идеална држава и њен владар, с хијерархијским друштвеним поретком, подсећају на старозаветну јеврејску заједницу и њене вође, али се и уздижу над њима, више наликујући на небески Јерусалим и његова својства.

Нови Израил, идеална земља под Божјим окриљем помиње се у *Служби Свјој мајки Анјелини Бранковић Непознатог Крушедолца*:

„Приђите у нови Израил,
и све околне земље и градови
заједно збор саставивши
на спомен преподобне матере наше Анђелине”;
„Од младости заволела јеси добродетел,
уздржања труд и стазе испосништва,
те у граду обитаваш горњем, духовно ликујући”;
„Мора греховног
таласање избегнувши, преподобна,
тихоме пристаништу лађу душе откормила јеси
и кротких земљу населила јеси
као негда Израилћани обећану”;
„**Горњега Сиона** здања посматраш,
земљске градове и богатство оставила јеси”;
„**Вишњега града** небеског царства
удостојила си се, Анђелино”;

„и по смрти нас освештаваш,
нас што окружавамо гробницу моштију твојих
као негда свештеници Израилјеви
ћивот завета Господњег”;
„**За вишњим Јерусалимом** жудећи,
сва умом иступила јеси к небеском,
богатство своје расточи ништима
за Христом ходећи
и зато се **горњег Сиона**
красотом наслађујеш,
откуда нас и сад гледаш непрестано”.

И у *Служби Светиом десиоџу Јовану Бранковићу* присутан је Нови Израил:

„Ликуј сад и заиграј, **нови Израилу**,
као негда богоотац пророк тако и ми данас
гробнице ваше окружавамо многоцелебне,
не таблице камене што у себи имају
већ блага четворосјајна
што зрнцима више од сунца обасјавају”;
„О, богоданог вам сазнања, свети,
туђе градове и земље пролазећи
из места у место
као негда **древни Израил** по пустињи”.

Када се има у виду чињеница да је подизање манастира Крушедола започето између 1509. и 1512, а завршено између 1512. и 1521, дакле пред сам турски продор у сремске крајеве и пад Угарске, јасно је зашто се у службама јавља „стара реторичка симболографија према којој је манастирско здање Нови Јерусалим, центар Новог Израилја [...] Главна манастирска црква је Сион у коме се чува нови ковчег завета, кивоти са моштима светих деспота”.¹⁰

Поред идеје Новог Израилја и Вишњег Јерусалима у списима о сремским Бранковићима изузетно наглашен је мотив играња

¹⁰ Тимотијевић 2008: 99–100.

пред моштима. Неговање овог мотива један је од начина за уподобљавање цару Давиду, који је играо пред ковчегом завета, када га је, као највећу драгоценост, пренео у Јерусалим.

Краљ Владислав играо је од радости при преносу моштију Светог Саве из Трнова у Милешеву „као некада пророк Давид”, што понавља Теодосије у *Служби Светиоми Сави*, као и у *Житију Светиога Саве*. У вези са моштима светитеља овај мотив везује се за кнеза Лазара, апостола и јеванђелисту Луку, као и за Јована Рилског.

Исти мотив присутан је у *Служби Светиом десјоиу Сћефану Бранковићу*:

„Као што негде деца Израилјева
усхвалише Бога нашега,
а ми, **нови Израил**,
окруживши гробницу Стефанову
као **нови ђивот завета**”.

И у *Заједничкој служби Светим десјоиима Бранковићима* Непознати Крушедолац обраћа се вернима:

„Приђите сви, сад, православни сабори,
духовно узвеселимо се, збор саставивши,
срцима заигравши, рукама пљескајући,
као негда пред ђивотом што богоотац Давид
играјући славу Богу узашиљаше,
тако и ми данас радосним гласима кличући
свештеног Максима,
блаженог Стефана,
Анђелину преподобну,
Јована праведнога”.

Већ на основу поменутог мотива играња пред моштима могућно је потврдити мишљење да је књижевна традиција из доба Немањића била веома заступљена и много касније. Подсећање на овај упечатљив старозаветни пример означило је позив Србима да се духовно окупљају и радују око моштију својих нових светитеља, будући да у том тренутку нетљене мошти сремских Бранковића представљају за њих највећу светињу, од које се очекивала небеска заштита.

Мотиви из култних списа посвећених сремским Бранковићима, међу којима су истакнути они старозаветни, показују да је књижевна традиција из доба Немањића и Лазаревића била снажно присутна у XVI веку. У својим културним настојањима Срби у Угарској чувају њене главне одлике, надовезујући се на претходне моделе и узоре и негујући идеју континуитета. Тежња за очувањем идентитета била је очекивана у ситуацији одвојености од матице и егзистенцијалне угрожености, потврђујући да се „у сваком времену обележеном страдањем народа и ствараоци враћају библијским моделима које, очигледно, сматрају префигурацијом садашњости и кључем разумевања како савременог тренутка тако и времена које тек долази.”¹¹

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Анђелковић, Маја и Сања Пајић, „Прича о прекрасном Јосифу: заједничка тема црквене литературе и сликарства прве половине 18. века”, *Друшћивене кризе и (српска) књижевности и култура*, ФИЛУМ, Крагујевац 2011.
- Архимандрит Тихон Ракићевић, „Одредбе за унутрашњи и спољашњи монашки живот игумана студеничког Саве Немањића”, *Осам векова аутокефалије Српске Православне Цркве*, II. Зборник радова са Међународног научног скупа, Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве – Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Београд 2020.
- Благојевић, Милош, „Срби – избрани народ. О националним и државним интересима у делима Доментијана”, *Немањићи и Лазаревићи*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2004.
- Богдановић, Димитрије, *Ликови светишћела*, Тргоагент, Београд 1991.
- Григорије Цамблук, „Житије Стефана Дечанског”, *Књижевни рад у Србији*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1989.
- Данило Други, *Живот краља Милутина*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1988.
- Данило Други, *Живот краља Уроша и краља Драгутина*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1988.
- Дојчиновић, Данијел, „Слово о кнезу Лазару Раванинчанина Трећег”, *Крајина* 38–39 (2011), 81–99.
- Дојчиновић, Данијел, „Филоксенија у српској средњовековној хагиографији и њени извори”, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима XII* (2017), 191–202.

¹¹ Анђелковић и Пајић 2011: 274.

- Доментијан, *Живоји Светјоја Саве*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1988.
- Доментијан, *Живоји Светјоја Симеона*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1988.
- Душанов законик*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1986.
- Ђурић, Војислав Ј., „Слика и историја у средњовековној Србији”, *Глас САНУ*, 338, Одељење историјских наука, 3 (1983), 117–133.
- Ђурић, Војислав Ј., „Манастир Студеница – скенија српског народа”, *Благо манастира Студенице*, САНУ, Београд 1988.
- Ђурић, Војислав Ј., „Друштво, држава и владар у уметности у доба династије Лазаревић-Бранковић”, *Зборник Мајнице српске за ликовне уметности* 26 (1990), 13–46.
- Ердељан, Јелена, *Изабрана месја. Конструисање Нових Јерусалима код православних Словена*, Православни богословски факултет Универзитета у Београду – Институт за теолошка истраживања, Београд 2013.
- Кашанин, Милан, *Српска књижевност у средњем веку*, Просвета, Београд 1975.
- Константин Филозоф, *Житије десјоја Стефана Лазаревића*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1989.
- Максимовић, Љубомир, „Визуелна комуникација кроз средњовековне представе”, *Гласови и слике. Облици комуникације на средњовековном Балкану (XIV–XVI век)*, Византолошки институт САНУ, Београд 2020.
- Марјановић-Душанић, Смиља, *Владарска идеологија Немањића. Дипломатичка студија*, Српска књижевна задруга, Београд 1997.
- Марјановић-Душанић, Смиља, *Свети краљ, Кули Стефана Дечанског*, Слио, Београд 2007.
- Непознати Крушедолац, „Заједничка служба светим деспотима Бранковићима”, *Србљак*, књига трећа, Српска књижевна задруга, Београд 1970.
- Непознати Крушедолац, „Служба светом архиепископу Максиму Бранковићу”, *Србљак*, књига друга, Српска књижевна задруга, Београд 1970.
- Непознати Крушедолац, „Служба светом деспоту Јовану Бранковићу”, *Србљак*, књига трећа, Српска књижевна задруга, Београд 1970.
- Непознати Купиновљанин, „Служба светом деспоту Стефану Бранковићу”, *Србљак*, књига друга, Српска књижевна задруга, Београд 1970.
- Непознати писац, „Похвално слово светом кнезу Лазару”, *Стара српска књижевност. Хрестоматија*, приредио и превео Т. Јовановић, Филолошки факултет – Нова светлост, Београд–Крагујевац 2000.
- Патријарх Данило III (Бањски, Млађи), „Слово о светом кнезу Лазару”, *Стара српска књижевност. Хрестоматија*, приредио и превео Т.

- Јовановић, Филолошки факултет – Нова светлост, Београд–Крагујевац 2000.
- Половина, Наташа, „Мотив тројице младића у ужареној пећи у српској средњовековној књижевности”, *Зборник Мајице српске за књижевност и језик* књ. LXVII, св. 1 (2019), 133–143.
- Радојичић, Ђорђе Сп., „Стара српска књижевност у Средњем Подунављу”, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду* II (1957), 239–270.
- Савин ученик, „Служба преносу моштију светог Сава”, *Србљак*, књига прва, Српска књижевна задруга, Београд 1970.
- Свети Сава, „Житије светог Симеона Немање”, *Сабрани сјиси*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1986.
- Свети Сава, „Служба светом Симеону”, *Сабрани сјиси*, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1986.
- Свети Сава, „Житије Светог Симеона”, *Студенички тјишник*, Манастир Студеница 2018.
- Сјиси о Косову*, Београд, Просвета – Српска књижевна задруга, 1993.
- Стефановић, Мирјана, „Житије мајке Ангелине”, *Археографски ирилози* 8 (1986), 133–138.
- Теодосије, „Житије светог Сава”, *Житија*, приредио Д. Богдановић, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 1988.
- Тимотијевић, Мирослав, „Сремски деспоти Бранковићи и оснивање манастира Крушедола”, *Зборник Мајице српске за ликовне уметности* 27–28 (1991–1992), 127–150.
- Тимотијевић, Мирослав, *Манасиир Крушедол*, I, Драганић, Београд 2008.
- Томин, Светлана, „Мотив играња пред моштима у списима о сремским Бранковићима”, *Зборник Мајице српске за књижевност и језик* 50/1–2 (2002), 71–79.
- Томин, Светлана, „Паралела владика Максим – свети Сава у српској средњовековној књижевности”, *Зборник синхронијско и дијахронијско изучавање врста у српској књижевности*, Филозофски факултет – Дневник, Нови Сад 2007, 81–92.
- Трифунковић, Ђорђе, „Белешке о делима у Србљаку”, *О Србљаку. Студије*, Српска књижевна задруга, Београд 1970.
- Трифунковић, Ђорђе, „Смрт и лепота у српским средњовековним списима о кнезу Лазару и косовском боју”, *Манасиир Раваница. Сјоменица о шестом стогодишњици*, Београд, Сење, Манастир Раваница, 1981.

Prof. SVETLANA TOMIN, PhD
University of Novi Sad, Faculty of Philosophy
Department of Serbian Literature
Dr Zorana Đinđića 2, Novi Sad
E-mail: svetlana.tomin@ff.uns.ac.rs

OLD TESTAMENT THEMES IN THE WRITINGS ABOUT THE BRANKOVIĆ FAMILY FROM SREM

In the prologues and services, cultic writings about the Branković family from Srem – despot Stefan Branković, his wife Angelina and their sons despot Jovan and bishop Maxim – there are motives that present Serbs as the New Israel, their land as New Jerusalem and New Zion, as well as mentioning Old Testament characters and events. Inspired by these Old Testament motives, the motif of dancing in front of the holy relics particularly stands out as a callback to David dancing in front of the Arc of the Covenant.

In comparison to the writings devoted to the Nemanjić and Lazarević families, it was established that the unknown writers of the documents devoted to the Branković family from Srem leaned strongly on inherited literary tradition. It was confirmed that the awareness of spiritual unity through connecting to the period of the Nemanjić and Lazarević dynasties and the emphasis on continuity were the cornerstone of the ideological programme Branković family from Srem had propagated.

KEYWORDS: Branković family from Srem, New Israel, New Jerusalem, the motif of dancing in front of the holy relics